

T-rovina do a-roviny

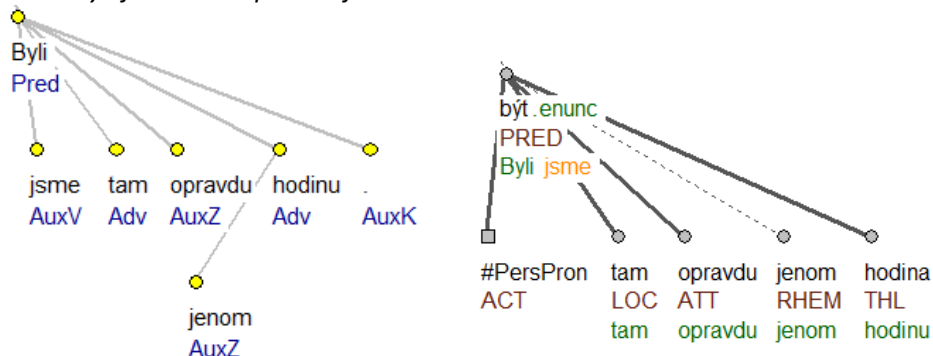
1. Struktura

Struktura, závislosti, řešení koordinací, apozicí, vsuvek apod. se z t-roviny „kopíruje“ do a-roviny za dodržení základních principů anotace na a-rovině.

Výjimka 1.1: **RHEM** (rematizátor, zdůrazňovací částice)

Rematizátor (uzel s funktorem **RHEM**) je na t-rovině levá sestra uzlu, který zdůrazňuje. Na a-rovině visí s afunem **AuxZ** na slově, před kterým stojí na povrchové rovině; srov. (1). Více viz *castice*.

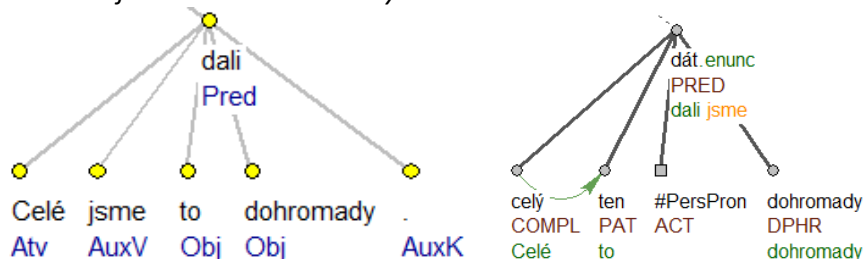
Př. 1: *Byli jsme tam opravdu jenom hodinu.*

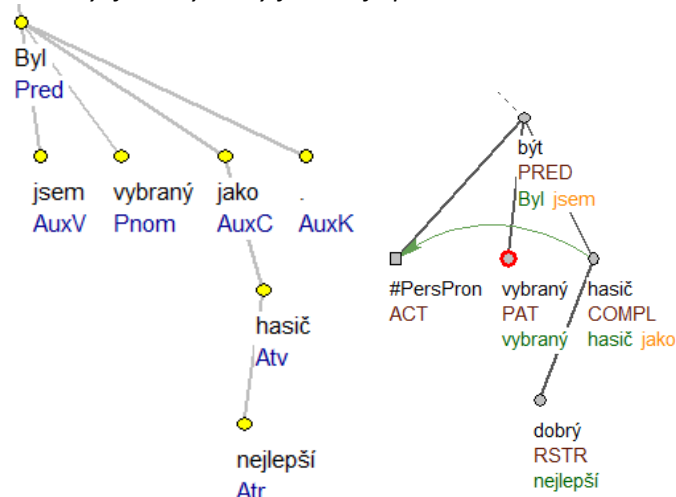
Výjimka 1.2: **COMPL** (doplněk) už neplatí! Viz *dodatek doplněk*.

Doplněk (uzel s funktorem **COMPL**) na t-rovině závisí na slovese a ke jménu, se kterým se shoduje, vede zelená šipka. Na a-rovině závisí doplněk přednostně na jménu, se kterým se shoduje (a má afun **Atv**); pokud jméno není vyjádřeno, závisí doplněk na slovese (a má afun **AtvV**). Srov. (4) a (5).

Př. 4: *Celé jsme to dohromady.*

Př. 5: *Byl jsem vybrán jako nejlepší hasič.*

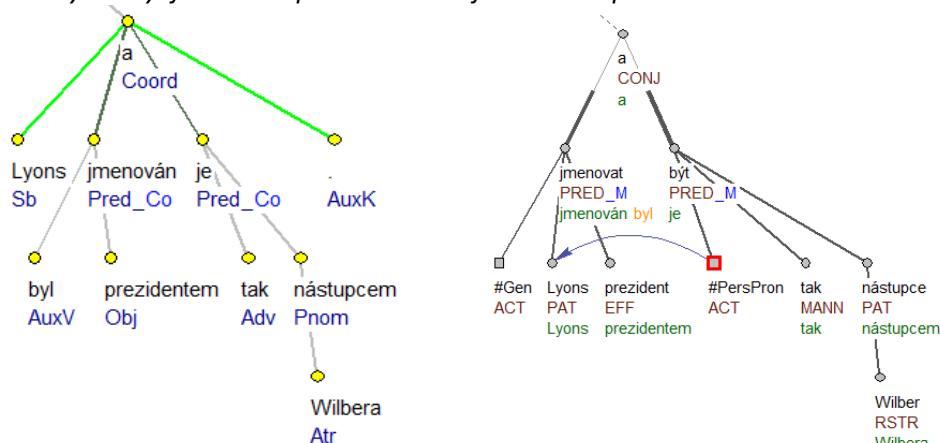

Výjimka 1.3: Společné rozvití

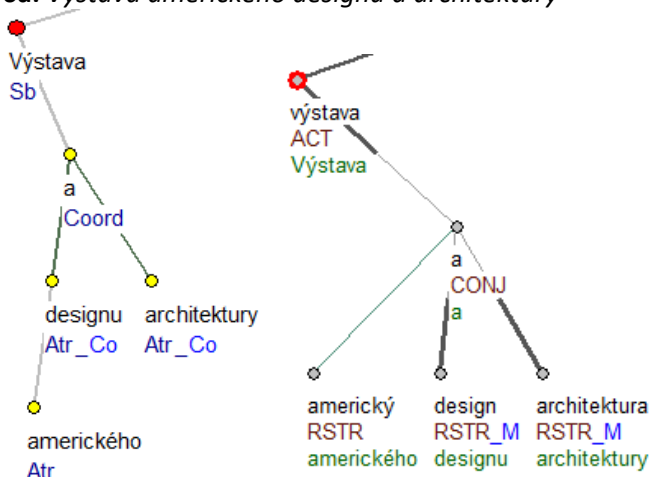
Při **souřadném spojení sloves v aktivu a pasivu** může být povrchový subjekt shodný pro obě slovesa a je na a-rovině zachycen jako **společné rozvití**. Na t-rovině jsou však tomuto doplnění připsány jiné syntaktické funkce (zpravidla ACT a PAT) a doplnění není zachyceno jako společné rozvití (př. (6)).

Atributivní rozvití // vztážná věta není (na a-rovině) společným rozvitím, pokud není formální shoda se všemi členy souřadného spojení. Srov. (6b). (Relevantní je samozřejmě i sémantika, tj. neplatí, že každé formálně shodné rozvití, je rozvitím společným!)

Př. 6: Lyons byl jmenován prezidentem a je tak nástupcem Wilbera.

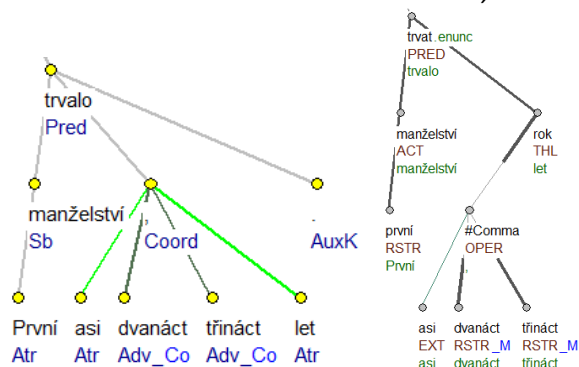

Př. 6a: Výstava amerického designu a architektury

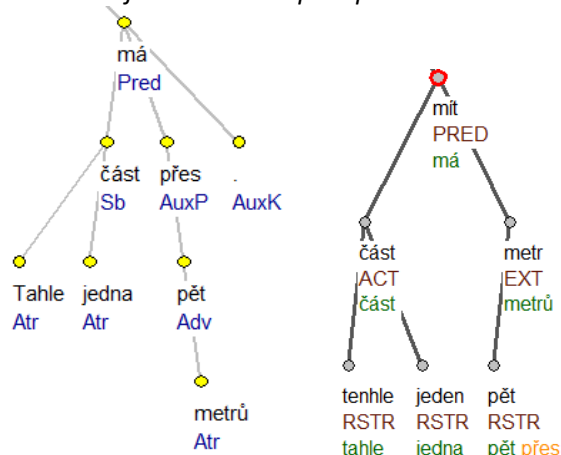

Výjimka 1.4: Asymetrie funkce a formy u číselných výrazů. Na t-rovině je při stavbě stromu upřednostněna funkce, na a-rovině stavíme strom primárně podle formální závislosti. Srov. (7), (8). Pravidla pro anotaci číselných výrazů na a-rovině viz zvl. dodatek *numbers*.

Př. 7: První manželství trvalo asi dvanáct, třináct let.

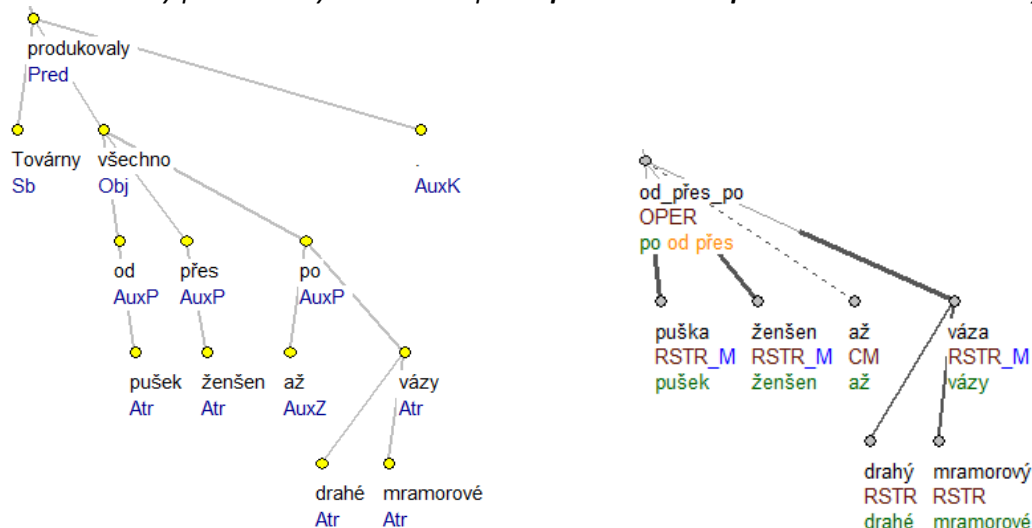
Př. 8: *Tahle jedna část má přes pět metrů.*

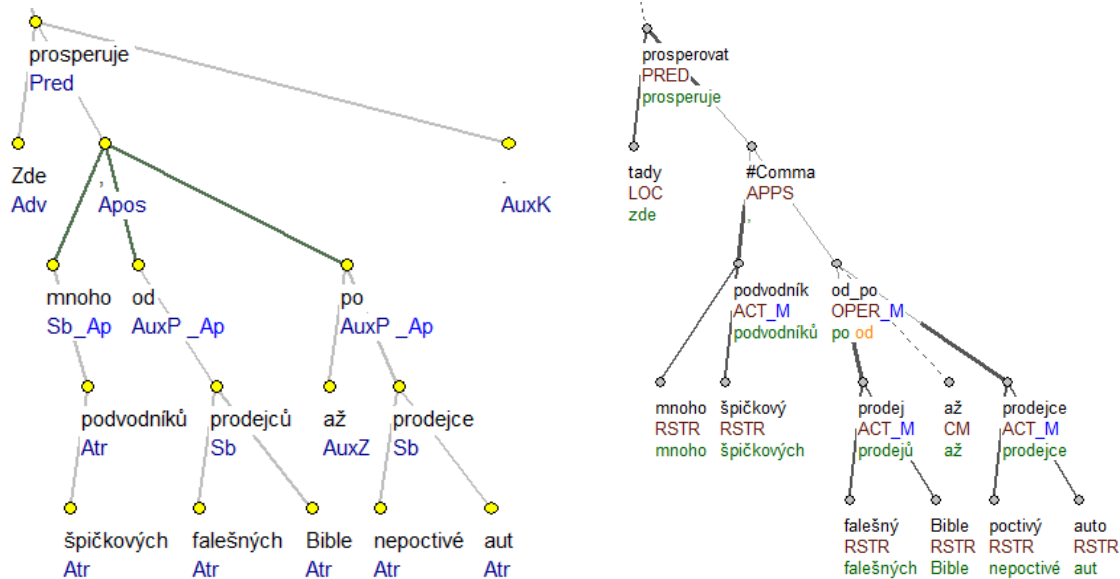
Výjimka 1.5: Jiné případy asymetrie funkce a formy. Struktura analytického stromu se od struktury na tektogramatické rovině liší i v dalších případech asymetrie funkce a formy, kdy je na t-rovině upřednostněna funkce, zatímco na a-rovině stavíme strom primárně podle formální závislosti. Jde o následující skupiny jevů:

- předložky **od-přes-do/po, od-do/po, versus, ku** jsou na t-rovině zachyceny jako souřadnost; na a-rovině anotujeme závislostní vztah. Srov. (9)-(12). Viz též dodatek *operatory*.
- ve strukturách se **spojovníkem** na a-rovině nelišíme koordinační a determinační vztah (viz dokument *spojovník*).
- **citoslovce** s afunem PartI jsou vždy anotovány jako nezávislá struktura (tj. na rozdíl od t-roviny „nerozvíjejí“ predikát Více dodatek *partl_ano_ne*).
- **odpověďové výrazy ano, ne** neanotujeme jako nezávislé výpovědi s afunem PartI, ale jako částice s afunem AuxZ. Více dodatek *partl_ano_ne*.
- v případě **frazémů** (*šitý na míru*), **frazeologických víceslovných částicových výrazů** (*prosím vás, řekl bych*), které jsou na t-rovině řešeny pomocí funktoru DPHR anebo jako jedno víceslovné lemma, se **na a-rovině** v maximální míře snažíme zachytit alespoň nějakou smysluplnou strukturu. Více viz *frazemy, castice*.
- pravidlo o zachycování struktury platí obecně i o jiných případech, které jsou na t-rovině řešeny pomocí víceslovného lemmatu. Např. u příjmení s cizími předložkami "van", "von", "de" apod. zachytíme cizí předložku s afunem Atr jako závislou na příjmení (př. *Robert B. van Dover ...* (13))

Př. 9: *Továrny produkovaly všechno od pušek přes ženšen až po drahé mramorové vázy.*

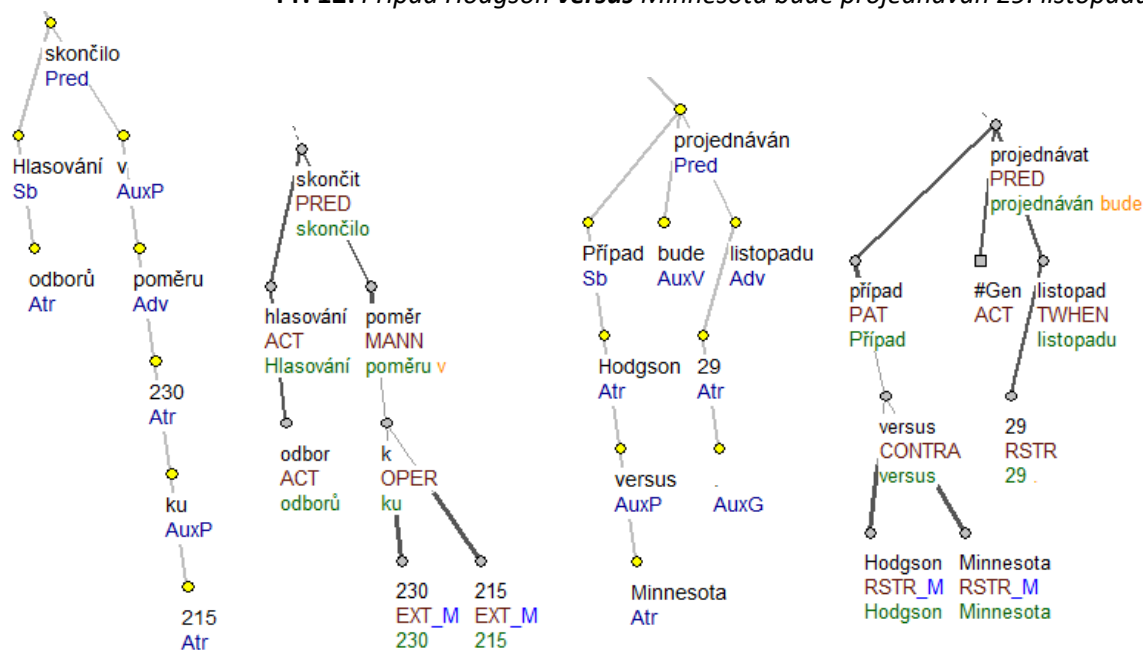

Př. 10: Zde prosperuje mnoho špičkových podvodníků, od falešných prodejů Bible až po nepoctivé prodejce aut.

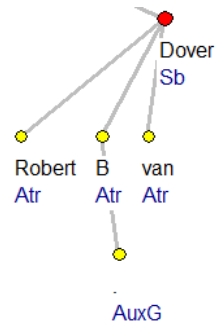

Př. 11: Hlasování odborů skončilo v poměru 230 ku 215

Př. 12: Případ Hodgson versus Minnesota bude projednáván 29. listopadu

Př. 13: Robert B. van Dover ...

2. Funktory a afuny

Funktory nahrazujeme afuny podle pravidel anotace na a-rovině.

Pravidlo 2.1: Rozvití substantiva má na a-rovině vždy afun **Atr** (nebo **Aux***), tj. nikdy nemá **Sb**, **Obj** nebo **Adv**. Za substantiva se považují i substantivizovaná adjektiva (*ten.Atr vrátný*) a číslovky základní (*asi.Atr pět litrů*).

Kořeny nezávislých vět: PRED, DENOM, VOCAT, PARTL → Pred, Denom, Vocat, Partl

Vsuvka: PAR → Pred_P, Denom_P, Vocat_P, Partl_P

Valenční doplnění: ACT, PAT, ADDR, EFF, ORIG, CPHR → Sb nebo Obj

Výjimka 2.1: PAT po sponě (*být*, dvojtečka, pomlčka) je Pnom.

Frazém: DPHR (část bezprostředně závislá na slovese) → Sb nebo Obj. Viz *frazemy*.

Okolnostní určení: TWHEN, TFHL, TFRWH, THL, THO, TOWH, TPAR, TSIN, TTILL, DIR1, DIR2, DIR3, LOC, AIM, CAUS, CNCS, COND, INTT, ACMP, CPR, CRIT, DIFF, EXT, MANN, MEANS, REG, RESL, RESTR, BEN, CONTRD, HER, SUBS → Adv

Doplňek: COMPL → Atv

Substantivní rozvití: APP, AUTH, ID, MAT, RSTR → Atr

Koordinace: CONJ, ADVS, CONFR, CONTRA, CSQ, DISJ, GRAD, REAS → Coord

Apozice: APPS → Apos

Matematické operace: OPER → Coord, AuxP

Rematizátory, modifikátory a jiné částice: PREC, MOD, ATT, CM a RHEM → AuxZ

Falešný subjekt: INTF → AuxO

Cizojazyčný výraz: FPHR (neposlední člen cizojazyčného výrazu) → Atr

Abecední seznam funktorů a jejich protějšků na a-rovině viz příloha A.

3. Elipsy

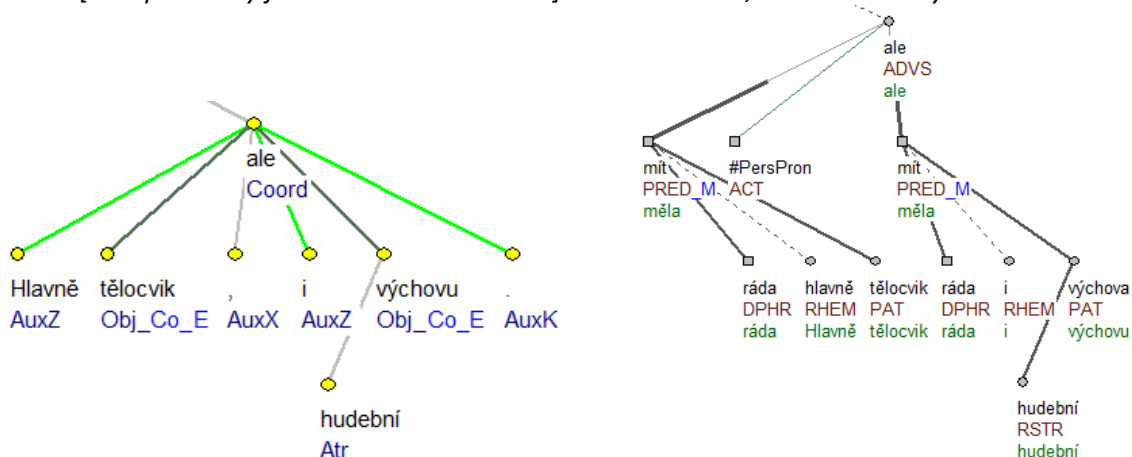
Uzly pro elidovaná doplnění jsou na t-rovině vizualizovány jako □ (nikoli jako o).

Elipsy závislých doplnění (□-uzly-listy s lemmaty #PersPron, #Gen, #Cor, #QCor, #Oblfm, #Unsp, #Rcp, #Benef, #Some) nejsou pro a-rovinu relevantní.

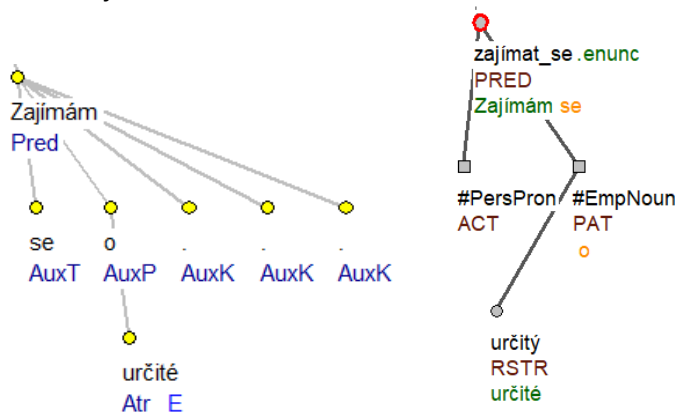
Na a-rovině reflektujeme (příponou **_E** u příslušného afunu) jen **elipsu řídicího uzlu**, to znamená, že povrchově vyjádřené **doplnění závisí na t-rovině na přidaném uzlu vizualizovaném jako □**, a to buď s lemmatem lexikálním („normálním“; zkopírovaným) nebo s lemmatem #EmpPred, #EmpNoun. Srov. (20)-(23). Pravidla anotace elips na a-rovině viz i zvl. dodatek *ellipsis*.

Výjimka 3.1: Pokud je řídicím uzlem doplnění □-uzel s lemmatem **#Total** (konstrukce s významem omezení; funktor RESTR), **#Equal** (srovnání; CPR), **#AsMuch** (účinek; RESL) případně **#Separ** (souřadnost), **#Idph** (názvy) a **#Forn** (cizojazyčné výrazy) elipsa se na a-rovině neznačí; (22), (23).

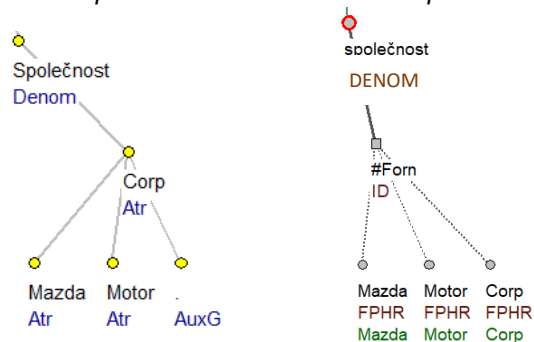
Př. 20: [Jaké předměty jste měla ve škole ráda?] Hlavně tělocvik, ale i hudební výchovu.

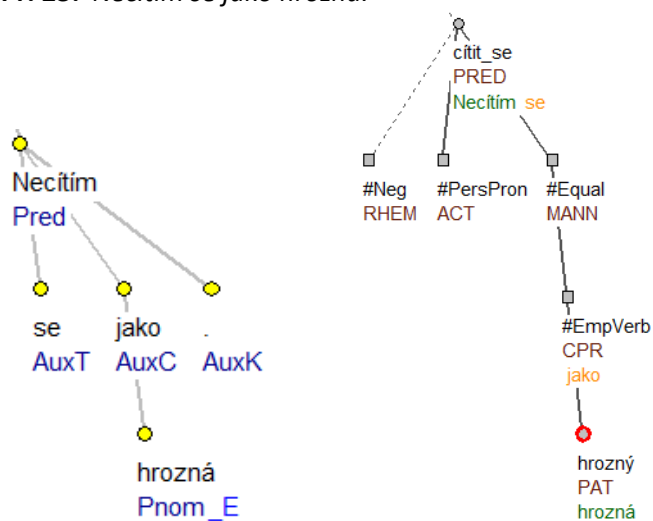
Př. 21: *Zajímám se o určité...*

Př. 22: *společnost Mazda Motor Corp.*

Př. 23: *Necítím se jako hrozná.*

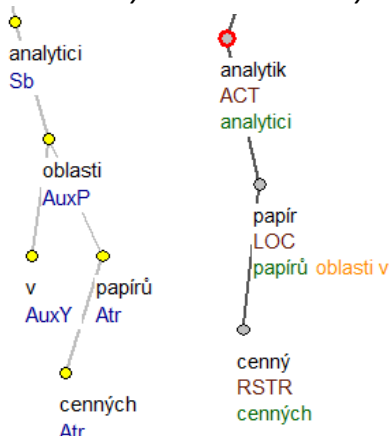

4. Slova, která nemají na t-rovině uzel

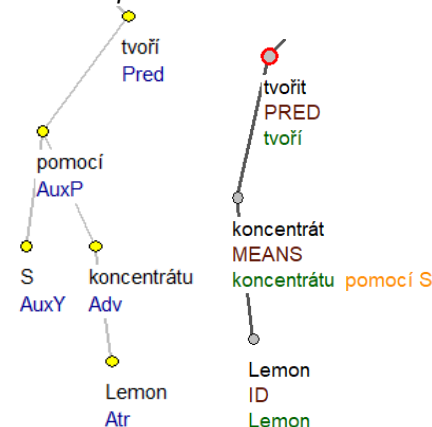
Uzly na t-rovině jsou propojeny s uzly na a-rovině. Slova, která nemají na t-rovině samostatný uzel, jsou připojena k uzlům, ke kterým „patří“. A-uzly, na které vede z t-uzlu odkaz, jsou pod t-uzlem zapsány zeleným (lexikální slovo) a oranžovým („připojené“ funkční slovo) písmem. Slova, která nemají na t-rovině uzel, zachytíme na a-rovině podle platných pravidel.

4.1 Předložky, podřadící spojky (včetně víceslovných) jsou zachyceny jako uzel řídící doplnění, se kterým se pojí. Víceslovné části předložek a spojek mají afun $AuxY$. Srov. (24)-(26).

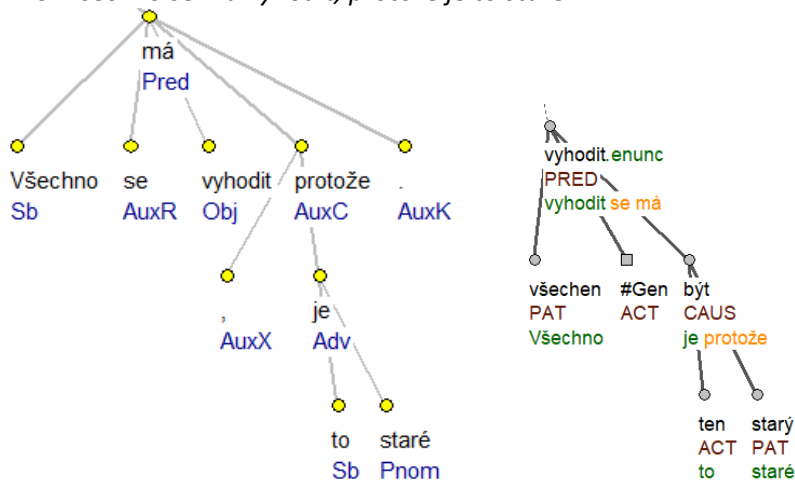
Př. 24: *analytici v oblasti cenných papírů*

Př. 25: *S pomocí koncentrátu Lemon tvoří...*

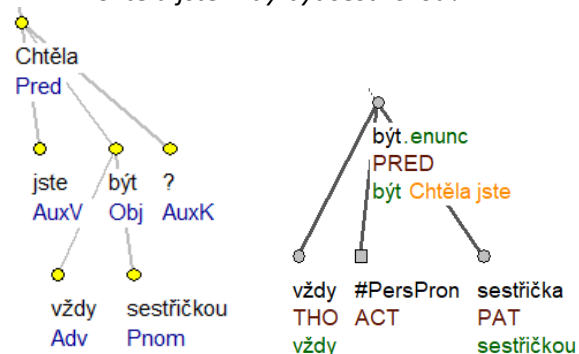
Př. 26: *Všechno se má vyhodit, protože je to staré.*

4.2 Pomocné sloveso být závisí na příslušném plnovýznamovém slovese, má afun $AuxV$. Srov. (27).

4.3 Modální slovesa jsou zachycena jako uzel řídící plnovýznamový infinitiv. Srov. (26), (27).

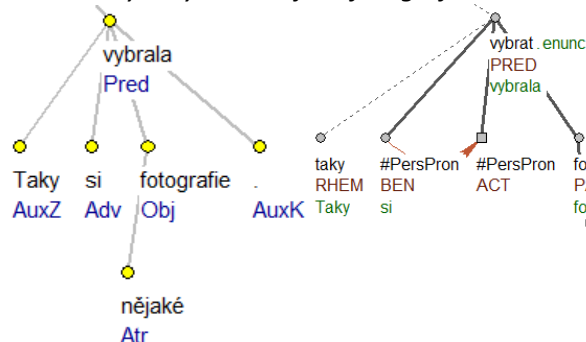
Př. 27: *Chtěla jste vždy být sestřičkou?*

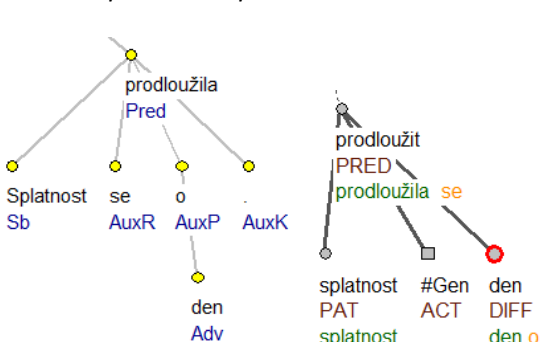
4.4. Pro formu *se/si* platí:

- pokud je *se/si* na t-rovině v lemmatu, pak má na a-rovině afun AuxT. Srov. (21), (23) výše.
 - pokud je *se/si* na t-rovině připojené k uzlu s lemmatem #PersPron, pak má na a-rovině afun Obj nebo Adv nebo Atr (podle funktoru – valence). Srov. (28).
 - v ostatních případech má forma *se/si* afun AuxR (forma *se/si* je na t-rovině připojená ke slovesu nebo k uzlu s lemmatem #Rcp a není v lemmatu). Srov. (29).
- Pravidla anotace forem *se* a *si* na a-rovině viz i zvl. dodatek *sesi*.

Př. 28: *Taky si vybrala nějaké fotografie.*

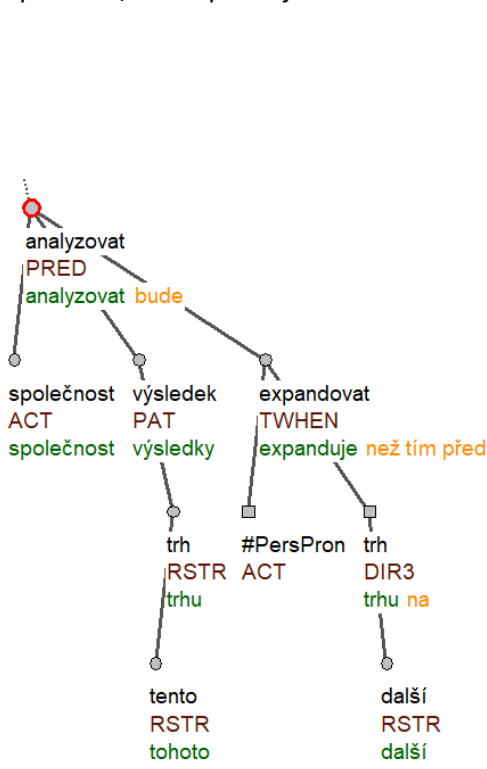
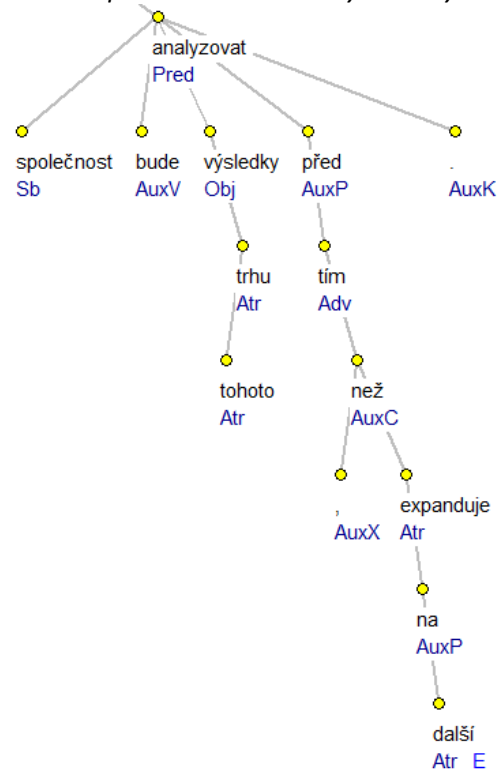
Př. 29: *Splatnost se prodloužila o den.*

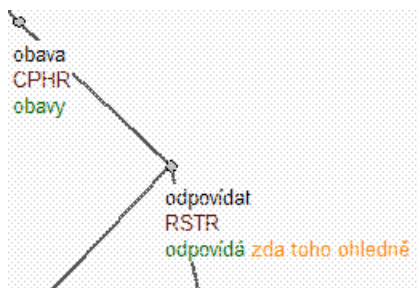
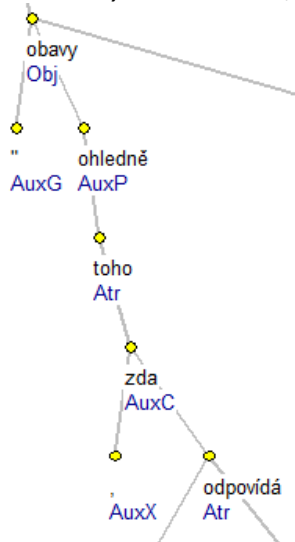
4.5 Pro odkazovací slova připojující závislou klauzi platí:

- (předložková) se zájmenem (např. *díky tomu že; na to aby; toho kdo; tím kým*): na a-rovině visí připojovaná klauze na zájmenu a má afun Atr. Srov. (30), (31).
- adverbialní (např. *tam kam; tehdy když; poté co*): na a-rovině visí připojovaná klauze na adverbium a má afun Adv. Srov. (32).

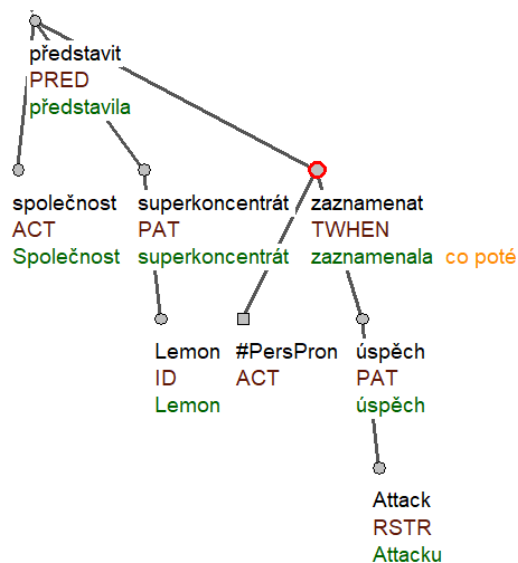
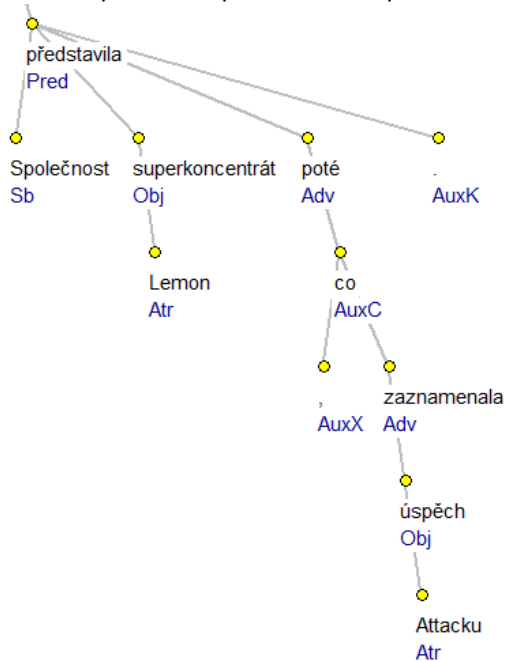
Př. 30: *Společnost bude analyzovat výsledky tohoto trhu před tím, než expanduje na další.*

Př. 31: ... obavy ohledně toho, zda odpovídá ...

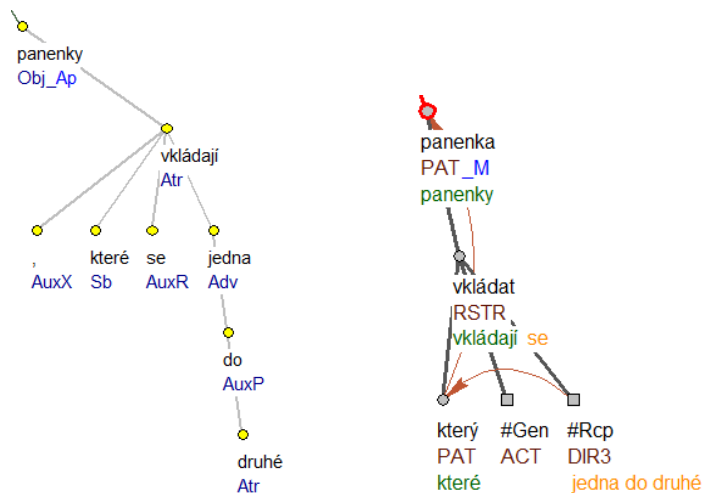
Př. 32: Společnost představila superkoncentrát Lemon poté, co zaznamenala úspěch Attacku.

4.6 Jiná slova, která nejsou na t-rovině reprezentována samostatným uzlem:

-- **Reciproční výraz *jeden druhý*** může být na t-rovině schován u doplněného uzlu s lemmatem #Rcp. Na a-rovině věšíme tento reciproční výraz na sebe na pozici uzlu s lemmatem #Rcp; srov. (40).

Př. 40: (...) *panenky, které se vkládají jedna do druhé*

Příloha A.

Abecední seznam funktorů a jejich odpovídající afun

ACMP → Adv	PAT → Obj/Sb
ACT → Obj/Sb	PREC → AuxZ
ADDR → Obj/Sb	PRED → Pred
ADVS → Coord	REAS → Coord
AIM → Adv	REG → Adv
APP → Atr	RESL → Adv
APPS → Apos	RESTR → Adv
ATT → AuxZ	RHEM → AuxZ
AUTH → Atr	RSTR → Atr
BEN → Adv	SUBS → Adv
CAUS → Adv	VOCAT → Vocat
CM → AuxZ	TFHL → Adv
CNCS → Adv	TFRWH → Adv
COMPL → Atv	THL → Adv
COND → Adv	THO → Adv
CONFR → Coord	TOWH → Adv
CONJ → Coord	TPAR → Adv
CONTRA → Coord	TSIN → Adv
CONTRD → Adv	TTILL → Adv
CPHR → Obj/Sb	TWHEN → Adv
CPR → Adv	
CRIT → Adv	
CSQ → Coord	
DENOM → Denom	
DIFF → Adv	
DISJ → Coord	
DIR1 → Adv	
DIR2 → Adv	
DIR3 → Adv	
DPHR → Obj/Sb	
EFF → Obj/Sb999	
EXT → Adv	
FPHR → Atr	
GRAD → Coord	
HER → Adv	
ID → Atr	
INTF → AuxO	
INTT → Adv	
LOC → Adv	
MANN → Adv	
MAT → Atr	
MEANS → Adv	
MOD → AuxZ	
OPER → Coord / AuxP	
ORIG → Obj/Sb	
PAR →	
Pred_P/Denom_P/Vocat_P/Partl_P	
PARTL → Partl	